

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=22259>

Özet

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği, bireylerin çeşitli bilişim teknolojileri bağlamlarında karşılaştıkları etik ikilemlere yönelik tutumları ve kararları ölçmek amacıyla Türkçeye uyarlanmış bir ölçektir. Ölçek, özellikle gerçekçi senaryolar kullanarak katılımcıların bilişim etiği prensiplerine ne ölçüde bağlı kaldıklarını değerlendirmeyi hedefler.

Ölçek, Y. D. Arkan ve S. H. Duymaz tarafından 2014 yılında Türkçeye uyarlanmış ve psikometrik özellikleri incelenmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, ölçeğin Türkiye örnekleminde bilişim etiği tutumları ölçmek için güçlü ve tutarlı bir araç olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Bilişim Etiği, Etik Tutum, Gerçek Yaşam Senaryoları, Psikometrik Uyarlama, Faktör Analizi, Cronbach Alpha.

Yazarlar

Y. D. Arkan, Saliha Handan Duymaz.

Amaç

Ölçeğin temel amacı, bireylerin dijital ortamlarda karşılaştıkları karmaşık bilişim etiği sorunlarına verdikleri tepkileri ve bu tepkilerin altında yatan etik muhakemeyi ölçmektir. Uyarlama çalışması, özgün ölçeğin Türk kültürüne ve diline uygunluğunu test ederek, güvenilir bir değerlendirme aracı sağlamayı hedeflemiştir.

Ölçek, dört farklı gerçek yaşam durum senaryosu aracılığıyla, etik olmayan davranışlara karşı bireylerin eğilimlerini tespit etmeyi amaçlar. Bu durum senaryoları, telif hakkı ihlalleri, veri gizliliği ve bilgi güvenliği gibi bilişim alanının temel etik konularını kapsamaktadır. Bu senaryo tabanlı yaklaşımla, katılımcıların teorik bilgi yerine pratik karar verme yeteneklerini değerlendirmeye olanak tanır.

Yapı

Ölçek, geniş bir kavram olan bilişim etiği alanındaki tutumları ölçmektedir. Bu yapı, özellikle bireylerin dijital kaynakları kullanırken, kişisel verileri iplerken ve fikri mülkiyet haklarına saygı gösterirken sergiledikleri etik davranış kalıpları içerir. Bilişim etiği, dijital çağda bireyin sorumlulukları ve ahlaki yargıları kapsayan kritik bir psikososyal yapıdır.

Ölçeğin aydın edici özelliği, soyut etik prensipler yerine, katılımcıların kendilerini doğrudan gerçekçi ve somut bilişim senaryoları içine koymalarını gerektirmesidir. Bu yaklaşım, etik tutumların teorik bilgisinden ziyade, pratik uygulamadaki eğilimleri yakalayamaz ve daha geçerli sonuçlar elde etmeyi sağlar.

Geçerlik

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla kapsamlı bir faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, ölçeğin teorik olarak ölçmesi beklenen yapıyı ne ölçüde temsil ettiğini göstermiştir.

Faktör analizi sonuçları, psikometrik açıdan güçlü bir yapıya işaret etmektedir. Senaryolara göre hesaplanan **Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)** test değerleri 0.901 ile 0.968 arasında bulunmuştur. KMO değeri, verilerin faktör analizi için mükemmel düzeyde uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca, **Bartlett's Küresellik Testi** (Bartlett's test of sphericity) değerleri tüm senaryolarda istatistiksel olarak anlamlı ($p < .001$) çıkmıştır, bu da değişkenler arasında faktörleme için yeterli korelasyon olduğunu kanıtlamaktadır.

Güvenirlilik

Ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği, her bir senaryo için ayrı ayrı **Cronbach Alpha** katsayıları hesaplanarak belirlenmiştir. Bu yöntemin kullanılması, senaryo bazlı ölçümlerin tutarlılığını ve baskınsız olarak değerlendirilmeye olanak tanımıştır.

Elde edilen Cronbach Alpha değerleri, ölçeğin tüm bölümlerinde yüksek düzeyde güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir:

Senaryo 1 için: **0.919**

Senaryo 2 için: **0.815**

Senaryo 3 için: **0.884**

Senaryo 4 için: **0.965**

Bu katsayılar, ölçeğin genel olarak araştırma amaçları için son derece güvenilir olduğunu teyit etmektedir. Özellikle 0.90 ve üzeri değerler, ölçeğin içsel olarak mükemmel bir tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Faktör Analizi

Yapılan faktör analizi, ölçeğin yapısal geçerliliğini destekleyen önemli istatistiksel kanıtlar sunmuştur. Analiz, ölçeğin altında yatan boyutları ortaya çıkarmak ve maddelerin bu boyutlara ne kadar iyi yüklendiğini incelemek için kullanılmıştır.

Ölçeğin dört senaryosunun her birinde yüksek **KMO** değerlerinin (0.901 - 0.968) elde edilmesi,

verilerin örneklem büyüklüğünün ve değişkenler arasındaki korelasyonların faktör yapısını çökmek için mükemmel olduğunu göstermektedir. Bartlett's testinin $p < .001$ düzeyinde anlamlı olması ise, verilerin çok değişkenli normal dağılım varsayımını karşıladığını ve faktör analizi yapılmasının uygun olduğunu kesinleştirir. Bu sonuçlar, ölçeğin alt yapısının sağlam olduğunu ve ölçmek istediği bilişim etiği yapısını başarıyla bir şekilde ayrıştırdığını kanıtlamaktadır.

Araç

Test Türü: Uyarlama Ölçeği

Format: 7 dereceli Likert Ölçeği (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 7=Kesinlikle Katılıyorum)

Mevcut Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Üniversite öğrencileri, eğitim bilimleri ve bilişim teknolojileri alanında çalışan veya öğrenim gören bireyler.

Yaş Grubu: Ergenlik dönemi sonrası ve yetişkinler.

Popülasyon Detayları: Orijinal uyarlama çalışması, Türk örnekleminde gerçekleştirilmiştir.

Test Metodolojisi: Katılımcılar, dört ayrı gerçek yaşam durum senaryosu okur ve her senaryo için sunulan etik kararlara 7 dereceli Likert ölçeği üzerinden yanıt verirler. Bu senaryo tabanlı değerlendirme, katılımcının etik yargı gücünü dolaylı yoldan ölçer.

Anahtar Kelimeler

Bilişim Teknolojileri, Etik Kavramı, Yapı Geçerliliği, Güvenilirlik, Likert Ölçeği, Psikometri, Senaryo Bazlı Değerlendirme.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: Saliha Handan Duymaz

Yazar ORCID Tanımlayıcısı: Bilgi mevcut değil.

Kuruluş E-posta Adresleri: handanduymaz@hotmail.com

Yayın Adresi: Bilgi mevcut değil.

Özinler, Ücret ve Test Yılı

Uyarlama Yılı: 2014

Özinler ve Kullanım Ücreti: Ölçeğin akademik ve ticari olmayan araştırmaya amaçlı kullanımları için sorumlu yazar (Saliha Handan Duymaz) ile e-posta yoluyla iletişime geçilmesi gerekmektedir.

Orijinal PDF Belgesi: Ölçeğin orijinal uyarlama çalışması PDF formatında mevcuttur. Orijinal PDF'yi adresten indirilebilir: [gercek-yasam-durum-senaryolariyla-bilisim-etigi-olcegi-toad.pdf](https://www.researchgate.net/publication/354811111-gercek-yasam-durum-senaryolariyla-bilisim-etigi-olcegi-toad.pdf)

Kaynaklar

Arkan, Y. D. ve Duymaz, S. H. (2014). Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 15(1), 318-337.

Bu çalışmaya hakkında daha fazla akademik bilgiye Google Scholar üzerinden ulaşılabilir: scholar.google.com.tr

Gerçek Yaşam Durum Senaryolarıyla Bilişim Etiği Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Ölçeğin maddeleri ve senaryolarının tam metni, telif ve yayın hakları nedeniyle bu platformda sunulamamaktadır. Maddelerin tam içeriği ve puanlama anahtarı için yukarıda belirtilen referans makalenin incelenmesi gerekmektedir.